

בית מנסת הר שמואל

פרשה מפורשת הרב דוד שרעבי

זמנים

זמני השבת:

אבות ובנים שעה לפני
כניסת שבת

כניסה: 6:58 יציאה: 8:16

רבינו תם: 8:59

שחרית: 8:00

5:20

שיעור בהלכות שבת

מנחה: 6:20

תהלים בנים: 12:00

תהלים בנות: 1:00

חול:

מנין קבוע

שחרית: 6:15

ערבית: 8:45

כולל ערב עד 10:30

השבת יהיה שיעור בבית

כנסת של פרץ מפי הרב

בהר בשעה 5:15

(מדברי תורה שנכתבו שנה שעברה)

האם יש מספר לבני ישראל? האם יש מספר לכוכבים? למה אסור לספור את בני ישראל?
בפרשה שלנו פרשת במדבר כתוב:

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר, שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם.

הקדוש ברוך הוא מצווה את משה לספור את בני ישראל, למה דווקא עכשיו צריך לספור אותם? מסביר רש"י שכיון שבני ישראל הם חביבים בעיני הקדוש ברוך הוא לכן הוא סופר אותם כל שעה. למה הדבר דומה? לאדם שיש לו יהלומים בכיס, הוא כל כך שמח על היהלומים שיש לו עד שהוא מוציא אותם מידי פעם וסופר אותם שוב ושוב, הוא אינו סופר בכדי לדעת כמה יש לו כי הרי את זאת הוא יודע מהספירה הראשונה, אלא הוא סופר בגלל שהיהלומים חביבים בעיניו! כך גם הקב"ה סופר את בני ישראל כל שעה כי הם חביבים בעיניו.

והיכן מצינו שהקב"ה ספר את בני ישראל?

בשלשה מקומות מצינו:

הפעם הראשונה כשבני ישראל יצאו ממצרים, שכתוב בפרשת בא: "ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מנף", ומפורש שבני ישראל נספרו כשיצאו ממצרים, והסיבה, כיון שחלק מתו במצרים לכן ספרו אותם ביציאתם כדי לדעת כמה הם.

הפעם השנייה כשנפלו בני ישראל אחר מעשה העגל, שכתוב בפרשת כי תשא: "כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם", בפרשת כי תשא מפורשים עוד שני תוספות, האחד שצריך לספור אותם על ידי דבר, על ידי מחצית השקל שכל אחד מביא מטבע וסופרים אחר כך את המטבעות, ותוספת שנייה רואים שאם אינם סופרים על ידי מטבעות אלא סופרים ממש את הראשים של בני ישראל אז יש "נגף", יכולה להיות מגיפה, והסיבה שספר אותם כיון שנפלו במעשה העגל לכן ספר אותם שוב לדעת מה המספר.

הפעם השלישית זה בפרשה שלנו פרשת במדבר, ולמה ספר אותם שוב בפרשה שלנו? מסביר רש"י כיון שהקב"ה בא להשרות את שכינתו בתוך המשכן לכן ספר אותם שוב.

אבל הפלא הגדול הוא שרק בפרשת כי תשא כתוב שהקב"ה ספר אותם על ידי דבר, על ידי מחצית השקל, אבל ביציאת מצרים ובפרשה שלנו לא כתוב שהם נספרו על ידי דבר, ואם כן למה לא היה חשש של נגף, חשש של מגיפה, והרי למדנו שאם לא סופרים על ידי דבר אחר אלא סופרים ממש את הראש של כל אחד, יש מגיפה?!

אלא צריך לומר שבפרשת בא לא כתוב שמשה רבנו ספר ממש את בני ישראל, אלא רק התורה גילתה לנו כמה הם היו, "כשש מאות אלף". ובפרשה שלנו פרשת במדבר אפילו שבפסוק כתוב שהם נספרו "לגלגלותם" שספרו את הגלגלות, בכל זאת מסביר רש"י שגם בפרשה שלנו זה היה ספירה על ידי שכל אחד הביא כסף כנגד הגולגולת ובאמת ספרו את הכסף ולא את הראשים!

עד כאן על מקומות בתורה שכתוב שספרו את כל שבטי ישראל.

משפט שלמה הרב שלמה כהן

המסרה:

האכיל את חמש מאות הבחורים של ישיבת "אהבת אמת" לא היה דבר

קל, וכל העול נפל על כתפיה של הרבנית. ספק הירקות הרגיל של הישיבה הודיע פתאום, שהשבוע הוא לא יוכל לספק אה הסחורה כרגיל כי אשתו חולה, ולכן באופן חד פעמי עליהם להשיג את הסחורה ממקום אחר. הרבנית התחילה לחפש בדפי זהב עד שמצאה יהודי בשם עזרא שהיה יכול לספק את הכמות הנדרשת.

הרבנית קפצה על המציאה וערכה את הזמנתה. הסחורה הגיעה ביום ראשון, ונכון ליום שלישי נאכלה כבר כמחציתה. ראש הישיבה התפלא מהסחורה המשובחת והתעניין אצל הרבנית מאין השיגה את האוכל הנ"ל. כששמע שיש ספק חדש מיד שאל על ההכשר, והרבנית לא ידעה לענות לו. לאחר שבררה, נודע לה לתדהמתה שההכשר הוא של אלו הסומכים על היתר מכירה, ולא מיבול נוכרי כמו שהקפיד בעלה תמיד. (בנוגע

הגליון נתרם

על ידי

ר' יעקב מלמד הי"ד

זכות הרבים תגן בעדו
ויבורך בכל מילי דמיטב
עם כל משפחתו
בבריאות נחת והצלחה
לאורך ימים אבי"ר

בספר הושע פרק ב' כתוב: "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי". ביצחק אבינו כתוב בבראשית פרק כ"ו: "והרבתי את זרעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל הארצות האלה והתברכו בזרעך כל גויי הארץ". במשה רבנו אחר חטא העגל כתוב בשמות פרק ל"ב: "וזכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם כך ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם". בספר דברים פרק א' כתוב: "ה' אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב, ה' אלהי אבותכם יספ עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם". בספר דברים פרק י' כתוב: "בשבעים נפש ירדו אבתך מצרימה ועתה שמך ה' אלהיך ככוכבי השמים לרב". ברור המלך כתוב בדברי הימים א' פרק כ"ז: "ולא נשא דויד מספרם למבן עשרים שנה ולמטה כי אמר ה' להרבות את ישראל ככוכבי השמים", ומפרש שם הרד"ק, כי אמר ה' להרבות וכו' ואף כשאמר הקב"ה למנות ישראל לא אמר למנותם אלא מבן עשרים שנה ומעלה כי אמר להרבותם ככוכבי השמים ואין להם מספר כמו שאמר גם זרעך וכו', רואים מפורש בדברי הרד"ק שאין לבני ישראל מספר ואף פעם אי אפשר לספור את כולם! עוד יש פסוקים להביא ורשמתי את העיקר. צריך לדעת שיש שלש דרגות במושג הזה שקוראים לו "מספר". יש "אין סוף", אין סוף זה הגדרה להעדר מספר מידה או משקל, וכך אנו מכנים את הקב"ה "אין סוף", בזה ברור שאין מספר או שום מידה או הגבלה. יש מושג שני של דברים שיש להם מידה ומשקל ומספר וגבול, וזה ברור.

כעת נגיש לעצם העניין, האם יש לבני ישראל מספר? כיון שבני ישראל נמשלו לכוכבים לכן נבדוק גם על הכוכבים אם יש להם מספר או לא, אם יש לכוכבים מספר אז גם לישראל יש, ואם אין לכוכבים מספר אז גם לישראל אין! בואו גם נבדוק את כל עצם הרעיון של "אין מספר", האם בכלל שייך שיהיה דבר נברא בעולם שאין לו מספר? נזכור רק שבכדי לדעת דבר ביסודיות, צריך סבלנות! כעת אתחיל בהבאת הפסוקים ואחר כך אבאר את העניין: בבראשית פרק כ"ב כתוב: "כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול הים אשר על שפת הים וירש זרעך את שער איכו", הנה נמשלו בני ישראל לכוכבים ולחול שפת הים. שיהיו ישראל כעפר הארץ כתוב באברהם אבינו בבראשית פרק י"ג: "ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה". ביעקב אבינו כתוב בבראשית פרק כ"ח: "והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו כך כל משפחת האדמה וכו'". ביעקב אבינו כתוב עוד בבראשית פרק ל"ב: "ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרב". בימי שלמה המלך כתוב בספר מלכים א' פרק ד': "היה וישראל רבים כחול אשר על הים לרב אכלים ושתים ושמחים". בספר ישעיה פרק מ"ח כתוב: "ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך כמעתי לא יכרת ולא ישמר שמו מלפני".

משפט שלמה - המשך

שם, שאם אוכלים בשוגג דבר שאסור אכילתו הוא מדרבנן, אינו צריך כפרה על כך. ולכן מי שאכל סוף סוף נהנה מאכילתו, ואינו דומה לאוכל דבר שאסור אכילתו הוא מדאורייתא שאין לאוכל שום הנאה אלא רק צער. ולכן אין לחייב את המוכר להחזיר את הכסף. אבל המשנה ברורה באו"ח סימן של"ד ס"ק ע"ח חולק על זה ומביא שאם עוברים על איסור דרבנן בשוגג יש לצום ארבעים יום. ובכל זאת משום המחלוקת אין לחייב את המוכר להחזיר את הכסף, וכל זה באיסור דרבנן. אבל במקרה שלנו מדובר במחלוקת אם יש איסור או לא, וכל שכן אין לחייב את הספק להחזיר את הכסף. וגם את הסחורה שנשארה אינו צריך לקבל בחזרה, כי המקח נגמר ואין כאן מקח טעות. אע"פ שברור לכולם שראש הישיבה הזה לעולם לא היה קונה סחורה מהיתר מכירה, כיון שיש הרבה קונים, ויש מורי-הוראה שמתירין מלכתחילה, לא שייך לטעון מקח טעות, והרוצה להחמיר היה צריך להתנות.

לא. יש מתירין ויש אוסרין. ומובא בספר "מנחת שלמה" שאע"פ שהויכוח הוא סוער, והמתנגדים טוענים שהמתירים טועים ואין שום בסיס להיתר, אחרי הכול, כיון שרבנים שהגיעו להוראה מורים היתר, אחרי כל הויכוח, יש כלל שבהוראה הולכים אחרי המקל ולכן אי אפשר לטעון שהם אכלו דבר שאסור. (ידוע שבעל "מנחת שלמה" היה מהמתנגדים הגדולים להיתר זה). ואע"פ שכל אחד יכול להקפיד על עצמו, אין לו רשות לגרום הפסד ליהודי אחר, כי יש לו על מה לסמוך. ולכן אין כאן מקח טעות כי היה על הישיבה להבהיר שהם אינם מוכנים לקבל סחורה של היתר מכירה. וכיון שלא עשו כן, אין להם שום טענה. ובנוגע למה שכבר אכלו: מבואר בחו"מ סימן רל"ד שאם מכרו בשר שהוא אסור מדאורייתא באכילה, אע"פ שאכלו אותו, צריכים להחזיר את כספם כי לא נהנו כלל מהאכילה. אבל אם הבשר היה אסור מדרבנן באכילה ואכלו אותו, אין המוכר צריך להחזיר את הכסף, שאע"פ שהוא אסור דרבנן, אחרי הכול אכלו את הבשר ונהנו ממנו. ומבאר הנהיבות

לפירות שביעית, יש שסומכים על היתר למכור את האדמה לגוי, וכך להפקיע את קדושת הארץ ולפתור את הבעיה של פירות עם קדושת שביעית, ויש טוענים שאינו מועיל וקונים רק יבול נוכרי בשנת שמיטה). ראש הישיבה אפילו פרסם כמה מאמרים בעבר על הנושא, והיה קנאי בהתנגדותו להיתר זה והוא טוען שאין לו בסיס, ותמיד הנהיג בביתו ובישיבתו את כל החומרות של החזון איש בנוגע לפירות שביעית.

הטענות:

ראש הישיבה טוען שעל הספק להחזיר לישיבה את כל הכסף ששולם, והישיבה תחזיר את הירקות שנשארו, כי הכול היה מקח טעות. **עזרא הספק** טוען שאינו מוכן להחזיר כסף, ולא לקבל בחזרה את הסחורה שנשארה. ואם הישיבה מקפידה שלא לאכול מהיתר מכירה היה עליהם לומר זאת בזמן הזמנת הסחורה.

פסק הדין:

הספק פטור מלהחזיר כסף ולקבל בחזרה את הסחורה שנשארה.

הסבר:

ידוע שיש מחלוקת בין פוסקי דורנו אם אפשר לסמוך על היתר מכירה או

אך יש גם מושג שלישי שקוראים לו "אין קץ", מה זה אין קץ? אתן משל: יש שני סוגים של שעוני קיר עם מחוגים, יש שעון קיר עם מחוגים שבו המחוג של השניות קופץ משניה לשניה, אחר ששים קפיצות נשלמת דקה, בשעון כזה אי אפשר למדוד חצאי שניות, כיון שהמחוג קופץ משניה אחת לשניה שאחריה, אפשר בשעון זה למדוד רק שניות אך אי אפשר למדוד חצאי שניה. אבל יש שעון קיר מסוג אחר, גם לו יש מחוג של שניות אך בשעון זה המחוג של השניות זורם בלי קפיצות, בשעון כזה אפשר למדוד גם חצאי שניה! כל מה שצריך לעשות זה להוסיף על הלוח של השעון עוד פסים כדי שיהיו 120 פסים ולא רק 60 ואז אפשר למדוד גם חצאי שניה! למעשה אין קץ לחלוקה ואפשר לחלק את הדקה לעוד ועוד, כל מה שצריך לעשות זה להוסיף קוים! האם זה נקרא אין סוף? ודאי שלא כי כל מה שנברא בעולם יש לו סוף, ורק הקב"ה נקרא "אין סוף"! לכן דבר שיש לו סוף וכליון ורק שאי אפשר אף פעם למדוד ולסיים אותו זה נקרא "אין קץ"! אין קץ זה המושג השלישי האמצעי שרצינו לבאר.

בספר יהושע (פרק ו') מסופר שבאחת המלחמות שנלחמו בני ישראל לכיבוש ארץ ישראל נהרגו כשלושים ושישה איש, ואמרו חכמים שזה לא שלושים ושישה איש, אלא רק אדם אחד נהרג אך הוא היה צדיק כל כך עד שהוא שקול ונחשב כמו שלושים ושישה איש! הנה שוב רואים שיש פעמים שאתה במוח שמפרט ושאתה וידע את המספר שמפרט הרג אחד, ולבסוף מודיעים לך שאתה לא ספרת טוב כי זה לא אחד אלא זה שלושים ושישה!

יש עוד דוגמאות אך ארשום עוד אחת, בספר שמואל א' (פרק ב' פסוק ה') מסופר על חנה האמא של שמואל הנביא שהיתה עקרה ולבסוף היא ילדה את שמואל הנביא ועוד ילדים, חנה הודתה לקב"ה ואמרה - "עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אמללה", ושואל המדרש (ילקוט שמעוני אות פ"ט) שהרי אחר כך כתוב בפסוקים "ותהר ותלד שלשה בנים ושתי בנות" ורואים שהיא ילדה חמישה ולא שבעה? ומתוך המדרש ששמואל הנביא שקול כמו שנים גדולים, שמואל הנביא שקול כמו משה ואהרן שנאמר "משה ואהרן בכחנו ושמואל בקוראי שמו", הנה שוב רואים שאדם סופר אחד כשלמעשה יש כאן שנים!

זה "אין קץ", אין אפשרות לדעת את המספר כי הוא משתנה בכל רגע ומתחלק לעוד ועוד!

ישראל הם "אין קץ" אין להם קצבה, גם הכוכבים אי אפשר לדעת את מספרם כי אין להם קצבה! אתה חושב שראית כוכב מספרת אותו ופתאום אתה מגלה שזה לא כוכב אחד אלא זה גלקסיה! זה מיליארד כוכבים ואתה חשבת שזה אחד!

יש שרצו לעשות את החשבון של מספר הכוכבים על פי מה שכתוב בגמרא מסכת ברכות דף ל"ב, שם אומרת הגמרא: שנים עשר מיליון בראתי ברקיע ועל כל מיל ומיל בראתי לו שלשים חיל, ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון, ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון, ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון, ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא, ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות ושישים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה, עד כאן לשון הגמרא, זאת אומרת שהגמרא באה ללמד שכמו בצבא שיש דרגות כך גם בכוכבים (רהטון קרטון וכו') = אלוף סגן אלוף! לכן יש שרצו לעשות חשבון לפי דברי הגמרא וכך לדעת מהו מספר הכוכבים! אלא שזה טעות כי מי אמר שמפקד בכוכבים זה כוכב אחד גדול (סופר נוכח) אולי בכוכבים מפקד זה גלקסיה!! אף פעם אי אפשר לעשות את החשבון כי תמיד כשאתה חושב שסיימת לספור אתה פתאום מגלה שהמספר הוא אחרת! אין קץ!

מי יאמר לנו בכוכבים מהו חיל לגיון ורהטון, שאין זה כוכב גדול אלא איסוף של רבבות כוכבים יחד נקראים אחד לענין שנחשבים רהטון וכו'! לפי זה ברור שאת עם ישראל אי אפשר לספור במדויק! ולכן גם אסור לספור את עם ישראל, כי זה זילות והורדת ערך כשאדם בא לתת מספר בדבר שכל מעלתו הוא שאי אפשר לספור אותו, אתה בא לצמצם דבר שמתרחב אין קץ! זה אסור!!

בני ישראל נמשלו לכוכבי השמים וגם לעפר הארץ ולחול שעל שפת הים, ואמרו חכמינו ויכרונו לברכה שכשבני ישראל עושים את רצונו של הקב"ה הם נמשלים לכוכבים, אבל אם אינם עושים את רצונו של הבורא אז הם נמשלים לעפר הארץ. כעת נבדוק, אם נראה שלעפר הארץ אין קצבה, אם נראה שבזמן שבני ישראל אינם עושים רצונו של מקום, בכל זאת אין להם

קצבה, אז ודאי שכשהם נמשלים לכוכבים ועושים את רצונו של מקום, ודאי שגם אז אין להם קצבה!

וכיון שאין לעפר הארץ קצבה וכמו שכותב רש"י בפרשת דברים (פרק א' פסוק י"א) שכבר הבטיח הקב"ה אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה, זאת אומרת שאי אפשר לספור אותם, אם כן ודאי שגם לכוכבי השמים אין קצבה, שכיון שכשנמשלו לעפר הארץ הברכה היא שאין קצבה, אז ודאי שכשנמשלים לכוכבי השמים אין להם קצבה שהיא מידה ומשילה טובה יותר מן עפר הארץ! וכן פשוט שאם מברכים את בני ישראל בדבר שאין לו קצבה ודאי שאי אפשר לברכם אחרי זה בדבר שיש לו קצבה כי זה רק ממעט את הברכה! וכן כתוב מפורש במדרש רבה (פרשת במדבר פרשה ב' אות י"ד): אשר לא ימד ולא יספר (היושע ב') משווא נותן קצבה והיה מספר, חוזר ואומר אין להם קצבה, אשר לא ימד ולא יספר, (שואל המדרש שבתחילת הפסוק בהיושע כתוב "והיה מספר" אז רואים שיש מספר, ובהמשך הפסוק כתוב "אשר לא ימד ולא יספר" זאת אומרת שאי אפשר לספור), ומתוך במדרש: אלא שהראה הקב"ה להיושע כשם שהראה לאברהם ואמר לו הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם, מה הדבר הזה וספור הכוכבים? אם תוכל לספור? (או שאפשר או שאי אפשר! פעם אתה אומר תספור ופעם אתה אומר נראה אם תוכל וכאומר שאי אפשר), מי שאמר וספור חוזר ואומר אם תוכל לספור? אלא להודיעך שהראה אותו תחלה במספר אחד ואח"כ שנים ואחר כך שלשה ואחר כך שנים עשר ואחר כך שבעים ואחר כך הראה לו מולות שאין להם מספר ולמה הראה אותו כך סימן הראה אותו שהוא מרבה אותן כך בעולם וכו', ואחר כך הראה אותו מולות שאין להם מספר שישאל עתידין לפרות ולרבות באחרונה שאין להם מספר שנאמר (שמות א') ובני ישראל פרו וישרצו, ואף להיושע שהראהו במספר ושלא במספר שתחלתן היו במספר וחזרו ורבו שלא במספר לכך נאמר אשר לא ימד ולא יספר וגו', עד כאן, הנה מפורש שגם בכוכבי השמים אין להם קצבה וראייה ברורה לכל מה שהסברתי עד כאן. (זה גם הביאור בכתבי האר"ז ל"בעין חיים שכתב אין קץ וכגדלי הבצלים). כל פעם שתסתכלו על יהודי תחבוננו שעומד לפניכם נברא שאין לו קץ! כל יהודי חשוב כהרבה ומעלתו רמה!!

עד כאן כבר מבואר היטב, אך מכאן והלאה אוסיף עוד למי שמעוניין להמשיך:

בפרשת דברים (פרק א' פסוק י"א) כתוב שמשו רבנו בירך את עם ישראל ואמר: "ה' אלהי אבותכם יספ עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם", ומבאר רש"י כיון שבירך אותם משה ואמר "יוסף עליכם ככם אלף פעמים" שתהיו פי אלף ממספרכם כעת, אם כן למה הוסיף משה עוד ברכה ואמר "ויברך אתכם כאשר דבר לכם"? אלא מסביר רש"י שזה דומה לאדם שיש לו מעיין נובע מתחת לביתו שתמיד נובע מים חיים, ובא אדם ומברך אותו שיהיה לו בקבוק מים! הרי זה לא ברכה, הפוך זה ממעט את הברכה כי כעת יש לי שפע ואתה מברך אותי שיהיה לי מוגבל?! כך גם אמרו בני ישראל למשה, אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכתנו (פי אלף), הרי כבר הבטיח הקב"ה לאברהם "אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה" (ברכה בלי גבול וקצבה), אמר להם משה - זו משלי היא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם.

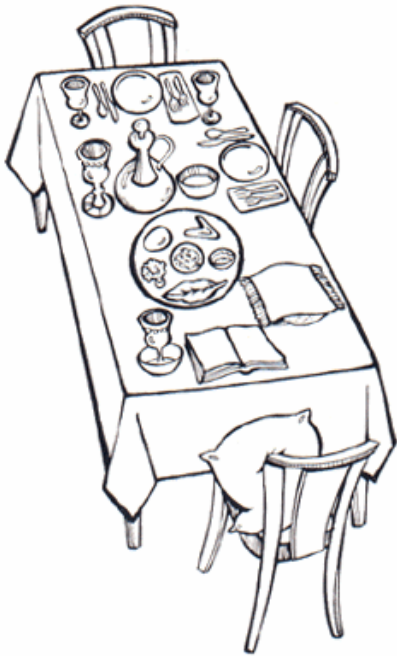
יש כמה דרכים לבאר שם את הפסוק (מה בעצם הוסיף להם משה) אך כדי לקצר ארשום רק את הראייה שנוגעת לנו כעת, רואים משם שהקב"ה בירך את בני ישראל בלא "קצבה", "אין קץ", הנה שוב מבואר המושג של אין קץ, יש מספר אך לעולם אי אפשר לדעת אותו כי הוא מתרחב ומשתנה ומתחלק תדיר, זה ברכה!!

"ה' אלהי אבותכם יספ עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם"

סעודה חלבית בחג השבועות

שאלה: האם ראוי לאכול סעודת חלבי בחג השבועות?

מנהג לאכול מאכלי חלב בשבועות: ע' ברמ"א ס' תצד ס"ג שהביא שנוהגין בכמה מקומות להתחיל הסעודה במאכל חלב, ואח"כ לאכול מאכל בשר. וע"ש הטעם (ובהסבר המ"ב שם), שכיון שלהלכה מי שאוכל בשר וגבינה בסעודה אחת

אסור לאכול לחם אחד עם שניהם, נמצא שצריך להביא ב' לחמים אחד לחלב ואחד לבשר. והוא זכר להשתי לחם שהיו מקריבין ביום הביכורים^(א). ועוד טעם למנהג זה ע' במ"ב שהביא מהמג"א, כי בעת שעמדו על הר סיני וקבלו התורה וירדו מן ההר לביתם לא מצאו מה לאכול תיכף כי אם מאכלי חלב. כי לבשר צריך הכנה רבה - שחיטה, ניקור, הדחה, מליחה, בישול בכלים חדשים. לכן בחרו להם לפי שעה מאכלי חלב. ואנו עושין זכר לזה. ועע"ש בבאר היטב שכתב ש"ש הרבה טעמים^(ב) לזה, וע"ש מה שהביא.

לאכול גם בשר: נמצא לפי הטעם של הרמ"א, שאין שום מנהג לאכול סעודת חלבי בלבד. אלא המנהג הוא רק להתחיל הסעודה בחלב, ואח"כ להמשיך הסעודה בבשר, ועי"ז הוא זכר להשתי לחם. ועוד, על כרחך אין יכול לעשות רק סעודת חלבי, שהא בכל חג יש מצוה בבשר ויין. שנאמר ושמחת בחגך, ואין שמחה אלא בבשר ויין. [ואף שאין חיוב באכילת בשר בזמנינו שאין לנו הקרבן שלמים, מ"מ מצוה עדיין איכא וכמשי"כ בבה"ל ס' תקכט ד"ה כיצד]. ולכן בודאי ראוי הוא ומצוה הוא להיות עיקר סעודתו בבשר, רק שמנהג הוא להתחיל במאכלי חלב.

שיורי הפת: הא שאמרנו שלחם שאכל עם גבינה אסור לאכול עם בשר, הוא הלכה בש"ע יו"ד ס' פט ס"ד. והטעם לזה ע"ש בלבוש וז"ל דשמה יש בו פירורי גבינה נדבקין בו או שומן מלחלוחית הגבינה נשאר בו כו' עכ"ל^(ג). לכן ע"ש בש"ע שקודם אכילת בשר גם צריך להסיר כל הפת מהשלחן כדי שלא יבוא בטעות לאכלם ביחד. ועוד ע"ש בש"ע וברמ"א שגם אין לאכול בשר על מפה שאכל בה גבינה^(ד). ולכן בשבועות לאחר מנה ראשונה של גבינה, יש להסיר כל הלחם ופירוריה שהיה על השלחן בשעת אכילת הגבינה, וגם להחליף המפה, ולאחר זה יכול להגיש המאכלי בשר.

בשר בחלב בסעודה אחת: ראינו מהרמ"א (בפשטות) וכן בהדיא במג"א (סק"ו) ובמ"ב (סקט"ז), שמותר לאכול גבינה ואח"כ בשר בסעודה אחת, ואין צריך להפסיק בבהמ"ז. מ"מ יש מחמירים בזה^(ה). אבל בכל ענין בודאי מחוייב בקינוח והדחה ונטילת ידים^(ו). דהיינו שצריך קינוח והדחה לנקות הפה (קינוח ע"י מאכל והדחה ע"י שתייה), וצריך נטילת ידים לנקות הידים^(ז). [וכן בכל שבת יש לעשות קינוח והדחה ונטילת ידים בין דג לבשר. מ"מ דעת הרמ"א שבשר ודגים יותר קל מבשר בחלב, שגלבי בשר ודגים אין צריך נט"י ביניהם, אלא מספיק בקינוח והדחה בלבד^(ח)].

אוכלי בשר ואוכלי חלב לעשות זימון ביחד: עוד ענין מעוניין בזה הוא לענין זימון. שאם היה ג' אנשים שאכלו ביחד, ושניים מהם אכלו בשר ואחד אכל גבינה. ע' במ"ב ס' קצו סק"ט שכתב שהם יכולין להצטרף בזימון. והוא מפני שהאוכל גבינה יכול לאכול עמהו בשר באותה סעודה, ע"י קינוח והדחה ונט"י וכדנ"ל. ונמצא שהאוכל גבינה שפיר מצטרף כולם כאילו הם אוכלים ביחד. וע"ש שהמנהג הוא שהאוכל גבינה הוא המברך ברכת הזימון, מפני שהוא הגורם להזימון^(ט).

סיכום: יש להתחיל הסעודה בחג השבועות במאכלי חלב. ואח"כ לעשות קינוח הדחה ונטילת ידים, וגם להעביר כל הלחם ופירוריה, וגם להחליף המפות. ואח"כ יש לאכול עיקר סעודתו של בשר. ואינו ראוי לאכול רק סעודת חלבי בלבד, אלא להתחיל הסעודה במאכלי חלבי ואח"כ להמשיך עם בשר^(י). וטעם לזה הוא זכר לשתי הלחם, או זכר ליום של קבלת התורה שבחרו לאכול מאכלי חלב. ובעזרה"י עי"ז יהיה שמחה הראוי, דהיינו "שמחה שיש בה עבודת היוצא" (לשון ש"ע ס' תקכט ס"ג).

(א) ודומה להא שמליו בחג הפסח צליל הסדר שעושים שני תבשילין. הדורע והצילה. זכר לפסח וזכר לחגיגה. כ"כ ברמ"א שם. (ב) אגב. פת שנגע גבינה (שלא בשעת אכילה). וידוע מקום נגיפה. יש להחרימו ע"י הדחת אותה מקום. ש"ך שם סק"ד דעת הש"ע שם ס"ג. וע"ש צמ"ח שחולק על הש"ך וסובר שאף הדחה אינו מועיל כלום (אלא לכאורה סגי בנטילה). וע"ש צמ"ח מה שה"ך על הש"ך. וצפת"ח סק"ד מה שתי. (ג) הוא חומרת הרשב"א. והוא מחשש שמה נדבק מנושות בשר להמפה. אבל אה"י אם נחבצבס יפה מותר לאכול גבינה עליו. כ"כ המג"א באר"ח בהקדמה לס' קעג. וכן יכול להפך המפה (פת"ח סק"ח). ולכאורה היה צלל חומר שיוכל להחיר ע"י נקוי ידיה. וכ"כ הדגה"ש ססק"ח לגבי שלחן שיכול לנקות בקל (משא"כ המפה שלר"ך כיצום יפה). [ראינו שהומנ"א זה הוא אף אם צינור כל השיירים של גבינה. כל שלא מנקה אותה כראוי. אבל אם עדיין יש שרידים. לר"ך להסיר מדין שוורי הפת]. וע' בדרכי"ז ח"ב ס' תשי"ב שהמשמעות הוא שאף הרשב"א אינו מחמיר אם אינו מניח האוכל עלמה על גבי המפה אלא בתוך כלים (ע' פת"ח סק"ח וצדקה"ש סק"ד). (ד) מ"מ יש מחמירים בזה. ע' צ"י לוח"ס קעג ד"ה ויש מחמירין כ"י שהביא דעה להחמיר בזה. ומשמעות האזהר. וכן הביא הפמ"ג ש"ד יו"ד ס' פט סק"ו וסקנ"ז להחמיר. וע"ש צבאר היעב הכא בה' שבועות (ס' תלד) ח"ל וצמ"ח"ג כתב אינו מזהר לאכול דבש וחלב ומצד צד"מ ואוכל בשר וכ"כ של"ה עכ"ל. (ה) כל הלכות אלו מנואלין בידיד טוש"ע ס' פט. וע' באג"מ אר"ח ח"א ס' ק"ס ח"ל ומה שאין המנהג דוקא בסעודה אחת הוא משום דחלב ובשר אף אם אוכל החלב קודם יש שאין אוכלין בסעודה אחת ולכן לא ראו להנהיג שיעשו דוקא בסעודה אחת וגם יש לחוש שפעמים ישכחו ויאכלו הבשר תחלה לכן יותר טוב לנהוג לנדר אחר אכילת החלב עיין צמ"ח צמ"ח סק"ג וצ"ד סק"ו. ועיין צמ"י שיש שאוכלין בשבועות בסעודה אחת אלא מסיק שיותר טוב לנהוג כמו בכל השנה דמלד ענין המנהג היה יותר טוב בסעודה אחת אלא בשביל שלא לנא לחשש איסור לא ראו להנהיג כן עכ"ל. (ו) והוא אפילו ציוס או צמקום שיש אור, שיכול לעיין צידים לראות שאין שום דבר מדבק בו. מ"מ המנהג הוא לרחוק אותם. כ"כ צ"ח ס' פט סק"ג. אבל אה"י הש"ע מקול דזה ציוס. וע"ש צמ"ח שכתב שאין לסמוך על הש"ע להקל אלא בשעת הדחק. וע"ש צפת"ח סק"ד שהוא מפני שכן להחמיר בדבר שאין בו טורח. (ז) ע' בש"ע ורמ"א יו"ד ס' קעג ס"ג. ובש"ע אר"ח ס' קעג ס"ג. שהש"ע סבר שגם צין אכילת דג לאכילת בשר לר"ך קיומה הדחה וע"י. אבל הרמ"א בידיד מקול שאין לר"ך אלא קיומה והדחה. אבל לא נעילה. וכן הביא המ"ב דעת הרמ"א בס' קעג סק"ד. וע"ש בשע"ז אות ב' שהביא דעת הח"א שמוקל אפילו יותר. שמוקל שאינו לר"ך אלא הדחה בלחוד. וכן ראוי שהרבה מנהגין להקל ע"י משקה חריף לחוד (שהוא רק הדחה). אבל לכאורה לכתחילה לפחות יש להחמיר בהרמ"א לעשות גם קיומה. (ח) אה"י יש שם כהן. כ"כ שם בשע"ז אות יב. (ט) וע' לע' בהערה ד' משי"כ האג"מ.